

[#1] Geachte voorzitter, geachte leden van de Reclame Code Commissie,

Hartelijk dank voor het in behandeling nemen van mijn klacht. Hierin heb ik aangegeven dat de beklagde uiting van Shell oneerlijk en misleidend is en daarmee in strijd is met artikel 7 en 8 uit de reclamecode. Ten onrechte communiceert Shell o.a. - geïllustreerd met tekst en beeld van een waterstofproject - dat zij 'wil, kan, moet veranderen' en 'verandert in één van de grootste aanjagers van de energietransitie.' In dit slotpleidooi zal ik nader ingaan op Shell's verweer en nogmaals aantonen dat deze uiting oneerlijk is, omdat zij "gedrag van de gemiddelde consument die zij bereikt (...) wezenlijk (...) kan verstoren"ⁱ en tevens misleidend is omdat zij "gepaard gaat met onjuiste informatie of voor de gemiddelde consument onduidelijk of dubbelzinnig is (...) en de gemiddelde consument ertoe (...) kan brengen een besluit over een transactie te nemen dat hij anders niet had genomen."ⁱⁱ In de kern draait deze zaak dus om de vraag of de beweringen van Shell over haar verandering geloofwaardig mogen worden geacht.

Maar allereerst wil ik u vertellen over een goede vriend van mij. [#2] Al sinds ik hem leerde kennen in mijn studietijd rookt hij veel, een pakje per dag. Het onderwerp 'gezondheid' is in onze vriendengroep natuurlijk wel eens ter sprake gekomen, maar hij wuift dit altijd weg door te benadrukken dat het zijn eigen keuze is. Hij begint zich er langzamerhand wel slechter over te voelen. Als we bij elkaar zijn vertelt hij daarom regelmatig over zijn voornemen gezonder te gaan leven. Sinds kort eet hij twee keer per week een stuk fruit. Hij is 1 x per maand te vinden in de sportschool. Maar als we hem vragen naar zijn rookgedrag, geeft hij aan dat stoppen - of zelfs langzaam afbouwen - nog geen realistische optie is. U begrijpt dat wij elkaar meewarig aankijken als onze vriend vertelt over zijn veranderingsproces naar een gezondere levensstijl, terwijl hij met vergeelde vingers nog weer een sigaret opsteekt.

Deze vriend doet mij denken aan Shell. Dit bedrijf heeft er inmiddels haar expertise van gemaakt om het publiek ervan te overtuigen dat ze werk maakt van de energietransitie. Ze legt graag haar cosmetisch duurzame activiteiten onder het vergrootglas, zodat de werkelijke koers van het bedrijf niet aan de orde hoeft te komen. Illustratief hiervoor is eigenlijk haar gehele verweer, waarin Shell de kern van het probleem achter deze zaak zorgvuldig vermijdt, namelijk: *haar voortdurende en zelfs groeiende inzet op fossiele brandstoffen* (hier kom ik later op terug). Ik kan in dit slotpleidooi vanwege de beperkte tijd helaas slechts enkele zaken uit het verweer uitlichten en in de juiste context zetten.

Er wordt in het verweer bijvoorbeeld enthousiast vermeld dat er inmiddels 3 (!) waterstofvulpunten zijn in Nederland. [#3] En er komen er nog 2 bij (p4). Over de duurzaamheidswaarde van deze specifieke stap in het licht van het totaal en Shells totale activiteiten valt sowieso te twisten. In mijn klacht heb ik al betoogd dat de genoemde 'miljoenen kilometers' bedoeld zijn om indruk te wekken op de lezer over de duurzame koers van Shell, maar dat het hier feitelijk minder dan 0,5% van alle buskilometers betreft. Over deze muizenstap klopt Shell zich in de advertentie en het verweer op de borst. Dit terwijl Shell zo'n 650 stuks aan gewone tankstations in Nederland heeft, en er 46.000 wereldwijd exploiteert.ⁱⁱⁱ Hoeveel vulpunten zouden die hebben...20 per stuk gemiddeld, zeg meer dan 900.000? Neemt u dit s.v.p. mee bij uw afweging straks of u vindt dat Shell ons mag doen geloven dat ze in een transitie zit. Maar zie het vooral ook als een algemene illustratie van de wijze waarop Shell communiceert over haar vorderingen in de energietransitie. Verderop in het verweer benoemt Shell dat de omslag naar 'netto 0' haar "menens" zou zijn omdat beloning van het management gekoppeld is aan korte termijn doelen voor CO²-uitstoot (p.8). Shell vertelt ons er hier niét bij dat "de prestatie-indicator 'energietransitie' bij de prestatiebeoordeling voor 10% meeweegt. De overige 90% is verbonden aan andere, goeddeels financiële prestatieindicatoren."^{iv} (onderstreept JS). Vindt u, met deze achtergrond van mij erbij, dat Shell hier inderdaad overtuigend heeft aangegeven dat duurzaamheid haar 'menens' zou zijn? Of is ze hier wel erg selectief in haar informatieverstrekking? Nog iets verderop stelt Shell dat steeds meer experts geloven in de verandering van Shell, waaronder Jan Rotmans. Wie de moeite neemt om goed naar het audio-fragment te luisteren, hoort dat het in dit fragment gaat over een specifieke groep jonge medewerkers die de bakens bij Shell wel wil verzetten. In dat licht lijkt het wel heel creatief van Shell om dhr. Rotmans aan de hand van dit fragment in algemene zin de mening toe te dichten dat 'het bedrijf Shell verandert'.

Sterker nog. Ik heb een andere bekende transitie-expert om zijn mening gevraagd over de kwestie van vandaag. [#4] Derk Loorbach is hoogleraar sociaal-economische transitie aan de Erasmus Universiteit Rotterdam en tevens directeur van het Dutch Research Institute For Transitions (DRIFT) – waaraan overigens ook dhr. Rotmans werkzaam is. Ik mag hem hier citeren: "Shell heeft een verleden van het actief vertragen van de energietransitie. Vanuit transitieonderzoek leren we dat 'incumbents' zoals Shell bijna niet in staat zijn om hun interne logica fundamenteel te veranderen. Er is al heel veel onderzoek naar gedaan en er is overweldigend bewijs van de strategie van bedrijven om hun onvermogen tot transitie te verhullen met marketing (in jargon: greenwashing). Daar zoekt men vaak de grens op en dat is hier (JS: deze uiting) evident het geval: feitelijk

correct maar als je de bedrijfsstrategie bekijkt is het triviaal en wekt het de verkeerde suggestie. De verdediging dat er al van alles gebeurt is dus onvoldoende: is wat er gebeurt ook structureel en fundamenteel? Als dit niet overtuigend wordt beargumenteerd is het greenwashing. Verandering overtuigend laten zien betekent niet: investeren in innovatieve projecten. Het betekent: ingrijpen in je core business, uitfaseerbeleid inzetten, bindende transitiedoelen stellen en ook echt in de organisatie ingrijpen." Verder sprak ik recent een jonge, ambitieuze ex-medewerker van Shell: Jelle Hatendoer. [#5] Hij maakte tot voor kort onderdeel uit van een groep jong talenten die worden klaargestoomd om de hogere managementposities te gaan bekleden. Ook hem mag ik hier citeren: "Ik nam teleurgesteld ontslag bij Shell en gaf een baangarantie, promoties en een hoog salaris op vanwege de voortdurende strijdigheid van Shell's beleid en activiteiten met de klimaatdoelen. Het bedrijf verandert niet van binnen en is maar zeer beperkt bezig met groene activiteiten en dan vooral voor de buitenwereld. Ik ben ook niet de enige 'high-potential' die is vertrokken bij Shell om deze reden." Het moge duidelijk zijn dat het verweer van Shell ook op dit punt weinig geloofwaardig blijkt. Hetzelfde geldt voor de andere voorbeelden uit het verweer: het zijn – bezien in het licht van de mondiale bedrijfsactiviteiten - cosmetische projecten, vage uitspraken en/of niet-bindende of tot niets verplichtende standpunten.

Mogelijk vreest u op dit punt van mijn pleidooi dat u zich nog uitputtend zult moeten gaan verdiepen in alle plannen van Shell, om tot een afgewogen oordeel te komen in deze zaak. Gelukkig is dat niet nodig. [#6] De Nederlandse rechter heeft dit al voor ons gedaan, in de rechtszaak aangespannen door Milieudefensie. De rechtbank kwam na uitvoerige bestudering van alle relevante stukken en pleidooien tot de volgende conclusie: "(...) Daarmee komen het beleid, de beleids-voornemens en de ambities van RDS (Royal Dutch Shell, JS) (...) naar het oordeel van de rechtbank, goeddeels neer op weinig concrete, nader uit te werken en niet-bindende voornemens voor de langere termijn (2050). Die voornemens ('ambities' en 'intenties') zijn bovendien niet onvoorwaardelijk, maar – zo valt te lezen in de disclaimers en cautionary notes bij de Shell documentatie – afhankelijk van het tempo waarmee de mondiale maatschappij in de richting van de klimaatdoelstellingen (...) beweegt ('in step with society and its customers'). (...) Het (...) vastgestelde beleid van de Shell-groep drukt vooral uit dat de Shell-groep de ontwikkelingen in de maatschappij volgt en aan staten en anderen een voortrekkersrol toekent. Daarmee miskent RDS haar eigen verantwoordelijkheid, die vergt dat zij haar reductieverplichting actief effectueert via het concernbeleid van de Shell-groep." Kortom: Shells werkelijke voornemens voor verandering – dus niet die uit de websites, flyers en advertenties, maar uit de strategische en financiële plannen - bestaan uit voorwaardelijke, weinig concrete ambities en intenties. [#7] (Een korte tip tussendoor voor als u zelf stukken van Shell leest: lees óók altijd de kleine lettertjes en voetnoten. Daarin wordt overwegend nuancerende of ontkrachtende tekst getoond. Zie ook bijvoorbeeld Annex 1, voetnoot 1 van het verweer. Shell waarschuwt overigens zelf ook voor hoge verwachting van haar uitspraken, targets, etc.).

De échte, andere kant van Shell komen we tegen in [#8]de uitspraken van de CEO wiens grootste zorg het is om 'te vroeg' uit olie te gaan,^{vi} die aandeelhouders gerust stelt door aan te geven 'alles te zullen oppompen,'^{vii} zeker niet 'soft' te worden op het gebied van olie en gas^{viii}, en groei-ambities te tonen op ontginning van meer schaliegas^{ix} en nieuwe gasmarkten^x. Deze werkelijke kant van Shells activiteiten kent zelfs geen daling van haar CO²-uitstoot, maar een stijging [#9] van zo'n 4% tot in 2030 blijkt uit een gedegen doorrekening van haar eigen plannen.^{xi} ^{xii} Deze échte strategische koers [#10] gaat lijnrecht in tegen het advies van het hoog-aangeschreven Internationaal Energie Agentschap^{xiii} en gaat rücksichtslos door met het ontginnen van nieuwe fossiele bronnen, ongeacht de aanwezigheid van een kwetsbare walvispopulatie^{xiv} en het bestaan van brede zorgen over bijvoorbeeld het kwetsbare Wadden-ecosysteem^{xv} of over de veiligheid van onze eigen, Rotterdamse bebouwde kom,^{xvi} terwijl er ruim voldoende geld is voor meer investeringen in duurzaamheid.^{xvii}

Samengevat: net als mijn vriend is Shell helaas (!) nog steeds een verstokte roker die zelfs besluit om méér te gaan roken – tegen alle wetenschappelijke adviezen in. Door het toevoegen van wat fruit- en sportmomenten komt Shell niet in verandering naar een gezonde levensstijl. Daarvan kan immers pas werkelijk gesproken worden als Shell haar rookgedrag aanpast.

Tenslotte. [#11] De vraag vandaag is niet of de koers van Shell deugt, of niet. We mogen daar zelf buiten deze zaal allemaal wat van vinden. De vraag is: is Shell eerlijk door ons het cosmetische beeld van de werkelijkheid voor te spiegelen? Nee. Door haar werkelijke koers te verzwijgen is Shell oneerlijk en misleidt ze de gemiddelde Nederlandse consument en particuliere belegger. De veranderclaim van Shell is onjuist, onduidelijk en dubbelzinnig in het licht van haar werkelijke vorderingen en ambities. Consumenten en het bredere publiek zullen beslissingen tot aanschaf van aandelen, brandstof, elektriciteit of andere producten van Shell baseren op de gedachte dat ze zaken doen met een partij die volop bezig is met een transitie naar duurzaamheid. Die partij zullen ze met hun aankoop wellicht zelfs een steuntje in de rug willen geven. Zonder uw toewijzing van mijn klacht vandaag, zullen hun euro's echter verdwijnen in de toekomstige olie-en gasputten die Shell nog wil gaan slaan. [#12]^{xviii} Dankuwel.

ⁱ Nationale Reclame Code, artikel 7

ⁱⁱ Nationale Reclame Code, artikel 8

ⁱⁱⁱ <https://www.shell.nl/klanten/shell-tankpas-voor-bedrijven/ons-netwerk> / <https://franchiseplus.nl/franchiseformule/shell>

^{iv} Vonnis 'Klimaatzaak tegen Royal Dutch Shell' pagina 15, punt 2.5.2

^v Vonnis 'Klimaatzaak tegen Royal Dutch Shell' pagina 45, punt 4.5.2

^{vi} <https://www.ft.com/content/053663f1-0320-4b83-be31-feb0c49b0efc>

^{vii} <https://nos.nl/nieuwsuur/artikel/2084934-topman-shell-ik-pomp-alles-op-wat-ik-kan-oppompen>

^{viii} <https://www.shell.com/media/speeches-and-articles/2018/moving-with-the-times.html>

^{ix} <https://fd.nl/ondernemen/1235139/shell-hoopt-verborgen-juweel-te-gelde-te-maken-rqa2ca1TOc6w>

^x <https://www.shell.com/media/speeches-and-articles/2017/securing-the-future-of-gas.html>

^{xi} <https://www.accr.org.au/downloads/2021-10-21-gci-rds-initiation-report-part-1-final.pdf> (inclusief Scope 3 emissies).

^{xii} <https://www.follow-this.org/shell-will-increase-emissions-by-4-percent-by-2030-new-gci-research-shows/>

^{xiii} <https://www.ft.com/content/2bf04fff-5b2f-4d96-a4ea-ff55e029f18e>

^{xiv} <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/shell-voor-rechter-in-zuid-afrika-vanwege-olie-exploratie-in-walvissengebied~b6293fa1/>

^{xv} <https://www.ad.nl/politiek/onrust-over-plan-voor-gasboringen-heeft-dit-kabinet-geen-enkel-benul-van-de-urgentie-van-de-klimaatramp~afdc4973/>

^{xvi} <https://energeia.nl/energeia-artikel/40100501/vergunning-voor-oliewinning-rotterdam-ter-inzage-ondanks-weerstand-gemeente>

^{xvii} <https://fd.nl/bedrijfsleven/1426434/shell-boekt-fors-hogere-resultaten-met-gashandel-uqa2ca1TOc6w>

^{xviii} <https://www.highnorthnews.com/en/shell-plans-resume-offshore-oil-and-gas-exploration-arctic-alaska>